

Actieplan Krachtwijken

Van Aandachtswijk naar Krachtwijk

13 juli 2007

Actieplan Krachtwijken

Van Aandachtswijk naar Krachtwijk

De minister voor Wonen, Wijken en Integratie

Drs. Ella Vogelaar

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Complexe problematiek, maar ook kansen in de wijken	4
2. Wijkentoe	7
3. Organisatie van de wijkaanpak	11
4. Randvoorwaarden voor de wijkaanpak	16
5. Regeling voor knelpunten buiten de 40 wijken	25

Bijlage: Overige Rijksfaciliteiten

1. Complexe problematiek, maar ook kansen in de wijken.

In 40 wijken¹ in 18 Nederlandse gemeenten blijft de kwaliteit van de leefomgeving door een cumulatie van problemen flink achter bij die van andere wijken in de stad. Complexe maatschappelijke problemen als schooluitval, een verloederde en eenzijdige woon- en leefomgeving met weinig mogelijkheden voor sociale contacten, hoge (jeugd)werkloosheid, een gebrekkige inburgering van nieuwkomers en achterblijvende emancipatie en participatie van vooral niet-westerse vrouwen, weinig werkgelegenheid in de buurt, ontoereikende jeugdzorg, gezondheidsachterstanden, criminaliteit en gevoelens van onveiligheid, en het ontbreken van relevante sociale netwerken en contacten, komen in deze wijken veelvuldig en naast elkaar voor. De problemen staan niet op zichzelf; de hardnekkigheid van de problematiek is vooral gelegen in de cumulatie van al deze problemen.

Veel wijken hebben een oververtegenwoordiging van huishoudens, die in een maatschappelijke achterstandspositie verkeren. Het zijn voor het merendeel ook wijken met een onevenredig hoog aandeel niet-westerse allochtonen. Gebrek aan relevante competenties en weinig perspectief op werk in deze wijken zorgen ervoor dat deze groepen steeds minder deel nemen aan de Nederlandse samenleving, wat in sommige gevallen gepaard gaat met wrok tegen die samenleving. De route om mensen te ondersteunen bij het stijgen op hun sociale en maatschappelijke ladder, zoals de VROM-Raad in zijn advies "Stad en stijging" aangeeft, functioneert slecht. Middeninkomens trekken weg naar andere, betere wijken of omliggende randgemeenten, terwijl tegelijkertijd lagere inkomens en kansarmen instromen of achterblijven. Veel van de traditionele bindingskaders zijn verloren gegaan en drijvende krachten achter belangrijke voorzieningen houden het voor gezien in de wijk. De functie van de stad als emancipatiemachine voor lagere inkomensgroepen en allochtonen komt daarmee onder druk te staan. Niet zelden komt het voor dat de beste leraren, die juist op scholen in deze wijken nodig zijn, vertrekken naar scholen in betere buurten, omdat de werkomstandigheden daar minder zwaar zijn.

Ook de leefkwaliteit in deze wijken laat te wensen over. Een gebrek aan sociale samenhang in de directe leefomgeving zet de deur open voor verval en verloedering. Omdat de basiscondities voor persoonlijke ontplooiing en constructief gedrag ontbreken, wordt de betrokkenheid van wijkbewoners bij hun directe leefomgeving steeds minder vanzelfsprekend.

De problemen in deze wijken vragen om een integrale en systematische aanpak die over de grenzen van de leefgebieden van bewoners heengaat. Daarbij gaat het om een combinatie van preventieve, curatieve en repressieve maatregelen. Het versterken van binding en betrokkenheid in de wijk vraagt om inzet en interventies van sleutelfiguren in opvoeding, onderwijs, werk en

¹ De definitieve selectie van de wijken is bekend gemaakt in de brief aan de TK van 31 mei jl. (TK2006-2007, 30995, nr.5). De onderbouwing van deze selectie is opgenomen in de brieven aan de TK van 22 maart, 24 april en 21 mei 2007 (TK 2006-2007, 30995, nrs. 1, 2 en 3). De geselecteerde 40 wijken scoren op een aantal belangrijke kenmerken aanzienlijk slechter dan andere wijken in Nederland. Het gemiddelde huishoudinkomen ligt met €22.000,-, ruim 25% lager ten opzichte van Nederland (€30.000,-), het aandeel werkenden in de wijkbevolking ligt met 53% substantieel lager (landelijk 64%), het aandeel woningen in de voorraad met een lage kwaliteit is 2,5 maal zo hoog, en ook de sociale en fysieke kwaliteit is er aanzienlijk slechter; de overlastindexen die deze slechte kwaliteit uitdrukken liggen er respectievelijk 21 en 13 punten boven het Nederlands gemiddelde.

vrijtijdsbesteding (op straat, in de vereniging, het uitgaansleven en zelfs op het internet). Intensieve samenwerking tussen de verschillende actoren in deze leefgebieden is daarvoor een vereiste en moet niet alleen wijkgericht maar – gelet op de aard van een aantal van de geconstateerde problemen - ook persoonsgericht worden georganiseerd. Verder moeten voor ogen worden gehouden, dat bij het maken van krachtwijken ook voldoende wordt geanticipeerd op problemen die in de toekomst dreigen te ontstaan, zodat daar nu reeds een preventieve aanpak op kan worden gezet.

Tijdens de wijktoer is de problematiek in de 40 wijken door lokale partijen en bewoners nadrukkelijk voor het voetlicht gebracht. Vanuit het uitgangspunt dat het de mensen zijn die de wijken maken, heeft het kabinet de ambitie om samen met gemeenten, bewoners en de maatschappelijke organisaties en instellingen die in de wijken actief zijn de noodzakelijke voorwaarden te scheppen om de wijken binnen afzienbare tijd weer de weg omhoog te laten inslaan. De wijkaanpak begint niet op een nulpunt. Het kabinet heeft geconstateerd, dat er in de meeste wijken inmiddels al een aantal jaren stevig wordt geïnvesteerd en dat er al veel goede initiatieven plaatsvinden. Tegelijkertijd blijven er ook veel zaken liggen die veel beter kunnen.

Bij bewoners, huiseigenaren, bestuurders en uitvoerders van gemeenten en lokale partijen als woningcorporaties, scholen en bedrijven, is erg veel enthousiasme om in de wijk aan de slag te gaan. Initiatieven om de problemen in de wijk aan te pakken lopen echter ook nogal eens de kans onvoldoende resultaat op te leveren, omdat bijvoorbeeld de verantwoordelijkheden op deze terreinen bij verschillende organen zijn belegd, of omdat een kleine groep bewoners niet aanspreekbaar is op het eigen gedrag en eigen verantwoordelijkheid en het zo voor de grote groep welwillende bewoners verpest.

Bij mensen uit allerlei groepen van de maatschappij zit veel positieve kracht, gedrevenheid en talent, die nu onvoldoende tot zijn recht komt. Het is zaak de goede wil, die bij bewoners en veel partijen in de wijken écht voelbaar is, nu niet te verliezen, maar om te zetten in een gezamenlijke koers en een breed gedragen aanpak en de belemmeringen die zich hierbij voordoen te doorbreken. Het kabinet wil als “bondgenoot” de partijen hierbij ondersteunen.

In het Coalitieakkoord heeft het kabinet aangegeven vóór de zomer een actieplan op te stellen, waarin is opgenomen hoe de wijkaanpak zal worden vormgegeven. Het voorliggende Actieprogramma Krachtwijken voorziet hierin. De bevindingen uit de wijktoer, de invulling van de wijkaanpak en de inzet van het Rijk staan hierbij centraal. Daarnaast worden de contouren geschetst van het arrangement, dat wordt opgesteld voor de wijken, die niet tot de selectie van de 40 wijken behoren. Zoals is aangegeven in de brief aan de Tweede Kamer van 24 april jl. (TK 2006-2007, 30995, nr. 2) kan ook hier sprake zijn van een scherpe en complexe problematiek. In genoemde brief is toegezegd in dit Actieplan de contouren van deze regeling op te nemen.

De focus in dit Actieplan ligt primair op de thema's wonen, werken, leren en opgroeien, integreren en veiligheid. Integreren gaat primair over het wegwerken van achterstanden. Maar integratie gaat óók over de kwaliteit van het samen wonen en leven. Zoals de VROM-raad stelt in haar advies “Stad in stijging” is het belangrijk, dat bewoners zich vertrouwd en thuis voelen in de wijk en dat ze hun omgeving als beheersbaar ervaren. Samen leven als vertrouwde vreemden is van belang voor allochtonen en autochtonen, maar ook voor jong-oud, arm-rijk, gezond-ziek, met

kennis, ruimte en respect voor elkaars levenswijze. Integratie is ook het terugbrengen van dit sociaal cement in de wijk.

In afwijking van de naam die in het Coalitieakkoord wordt gehanteerd, namelijk “Van probleemwijk naar prachtwijk” heet het project voortaan “Van aandachtswijk naar krachtwijk”. De reden hiervoor is dat bewoners tijdens de wijktoer meermalen hebben aangegeven, dat de term probleemwijk onvoldoende recht doet aan de positieve kanten van een wijk, en de inwoners zich wat hun wijk betreft ook niet altijd in de term probleemwijk herkennen. De benaming aandachtswijk doet meer recht aan de werkelijkheid. De term “krachtwijk” is gekozen, omdat het terug leggen van de kracht bij de bewoners in de wijkaanpak centraal staat en het hierbij bovendien niet alleen gaat om het “stenen stapelen”, maar er ook een nadrukkelijke verbinding met de sociaal-economische agenda en veiligheid wordt gelegd. Het belang van deze verbinding wordt nog eens onderstreept door het Sociaal en Cultureel Planbureau, dat in zijn rapport “Aandacht voor de Wijk” van juli 2007 vaststelt, dat fysieke herstructurering daadwerkelijk van invloed is op de leefbaarheid en sociale veiligheid in de wijk en concludeert, dat “het verminderen van sociale problematiek in een buurt een samenspel is van fysiek en sociaal beleid”.

2. Wijktoer

Op 26 maart is het kabinet in Rotterdam met een toer langs de 40 aandachtswijken begonnen, op 27 juni werd in Arnhem de laatste wijk bezocht. Bij de bezoeken aan de wijken lag de prioriteit bij het ontmoeten van bewoners en uitvoerende werkers in de wijken. De bezoeken zullen jaarlijks worden herhaald.

Het kabinet heeft geluisterd naar wat betrokkenen zelf aangeven welke problematiek in hun wijk speelt. Hier is een aantal rode draden uit te distilleren:

- Er is veel energie bij bestuurders, burgers en lokale partijen om er samen de schouders onder te zetten.
- In de aandachtswijken is sprake van een stapeling van problemen. Een samenhangende aanpak van deze problemen ontbreekt, ondanks de inzet van lokale bestuurders. Versplintering van investeringen over talloze projecten en doelen wordt in de hand gewerkt door verkokering op Rijks-, lokaal en wijkniveau.
- Door de (korte termijn) “projectentombola” op de terreinen van werken, leren, veiligheid en integreren ontbreekt het aan visie, focus en samenhang en meerjarige financiële zekerheid. Samenwerking op beleids- en uitvoeringsniveau ontbreekt grotendeels.
- Ondanks de energie en creativiteit van bewoners en lokale professionals lukt het niet aan de aanpak van de ernstigste problemen de meeste tijd, geld en zorg te besteden. Bureaucratische belemmeringen als lange proceduretijden, onduidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden en gebrek aan samenwerking leiden tot frustraties.
- Vooral bij de aanpak van sociale problematiek ontbreekt één eindverantwoordelijke, waardoor problemen blijven liggen.
- De zwaarste taken worden niet uitgevoerd door de beste mensen. Het ontbreekt aan personen of een instantie die de regie stevig in handen neemt en het mandaat heeft om knopen door te hakken, tempo te maken en resultaten te boeken.
- Er bestaat een kloof tussen het gemeentelijke beleid en de organisatie van de uitvoering op wijkniveau. Veelal wordt geredeneerd vanuit de doelstellingen van de organisaties en de instituties en niet vanuit de problematiek van het individu of doelgroep zelf. Institutionele belangen worden boven individuele belangen van burgers geplaatst.
- Een heldere diagnose van de vraagstukken die in de wijk spelen ontbreekt nogal eens.
- De problematiek achter de voordeur is complex; schuldenproblematiek, huiselijk geweld, verslavingsproblematiek, opvoedingsproblemen en werkloosheid. Er is onvoldoende maatwerk mogelijk om tot een samenhangende aanpak te komen.
- De informatieuitwisseling tussen organisaties over dienstverlening van ambtenaren vindt onvoldoende plaats, waardoor de een van de ander niet weet wat er op het terrein van hulpverlening in hetzelfde gezin gebeurt.
- Er is groot onbehagen bij bewoners over de problemen in de wijk en over hun betrokkenheid bij de aanpak hierbij.
- De kennis van bewoners van de specifieke wijkproblematiek wordt nog onvoldoende ingezet.
- Er is onvoldoende doorzettingsmacht om gezinnen die extreme overlast veroorzaken effectief aan te pakken.

Specifiek per thema kaartten de betrokkenen in de wijken de navolgende zaken aan. In de wijkactieplannen kunnen deze zaken door de gemeenten in samenwerking met betrokken bewoners en organisaties die actief zijn in de wijk waar dat aan de orde is worden uitgewerkt en worden onderbouwd.

- Wonen:

- De fysieke herstructurering staat goed op de rails, maar is nog lang niet overal af.
- Het vroegtijdig betrekken van bewoners bij herstructureringsprojecten lukt niet altijd voldoende. Hierdoor ontstaat er geen steun bij de bewoners en is er onvrede over zaken als sloop, renovatie en terugkeermogelijkheden.
- De goedkope woningvoorraad heeft de afgelopen decennia gezorgd voor een instroom van laag opgeleide huishoudens, vaak met een niet-westerse achtergrond. Veel achterblijvers in de wijk hebben hun wijk zien veranderen en ervaren de nieuwe situatie als bedreigend. Ontmoetingen met andere bewoners nemen af.
- Winkels en ondernemingen zijn moeizaam over de streep te trekken om zich daadwerkelijk in de wijken te vestigen of te blijven. Vooral als de draagkracht laag is kunnen winkels niet makkelijk overleven.
- Er zijn vaak onvoldoende voorzieningen en deze zijn soms van slechte kwaliteit (scholen, multifunctionele wijk / servicecentra en culturele en sportcentra).
- Een bredere inzet van corporaties begint op gang te komen, maar zou structureler van karakter moeten zijn. In sommige wijken zijn daar al goede voorbeelden van.
- Voor oudere mensen die gehecht zijn aan de wijk, omdat ze er al hun hele leven wonen, ontbreken geschikte (zorg) woningen.
- Waar sprake is van langdurige leegstand voorafgaand aan sloop en herstructurering, komt dit de leefbaarheid niet ten goede.
- De inrichting van de openbare ruimte voldoet vaak niet, er zijn bijvoorbeeld te weinig sportveldjes, speelruimte en overige jongerenvoorzieningen.
- De doorstroom in veel wijken is groot; mensen die het zich kunnen veroorloven verhuizen naar andere wijken, dit komt de sociale cohesie niet ten goede.
- De wijk schoon houden; in veel wijken is sprake van vuil op straat, graffiti en slecht onderhoud van de openbare ruimte.
- Ook ontbreekt het in een aantal wijken aan voldoende groen.

- Werken:

- Het ondernemerschap is de afgelopen jaren weliswaar toegenomen, maar de achterstand ten opzichte van andere wijken in de stad is nog niet ingelopen.
- De vraag naar stageplaatsen sluit onvoldoende aan op het aanbod; met name allochtone jongeren ondervinden problemen vanwege (ervarings)discriminatie. Bij de zoektocht naar een stageplek worden leerlingen te vaak aan hun lot overgelaten. Schooluitval is het gevolg, waardoor men zonder diploma vervolgens ook geen werk vindt.
- De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt moet beter.

- Individuele begeleiding, bijvoorbeeld door mentorschap en coaching, werkt en verdient meer navolging dan nu gebeurt.
 - Het werkloosheidspercentage in de meeste aandachtswijken is zeer hoog. Dit kan tot armoede en sociaal economische achterstand leiden. Daarnaast kan non-participatie sociale uitsluiting tot gevolg hebben.
 - Er is een groep mensen die vanwege diverse problematiek niet op korte termijn naar de arbeidsmarkt is te leiden. Deze groep zal in eerste instantie moeten worden geactiveerd via maatschappelijke participatie.
 - Werkloosheid in de wijken kan worden verminderd door het stimuleren van ondernemerschap in de wijken en werkgelegenheidsprojecten in de wijk, maar zal grotendeels ook buiten de wijk moeten worden gerealiseerd.
- Leren en opgroeien:
 - Het percentage schoolverlaters is zeer hoog.
 - Bij grote groepen is sprake van taalachterstand bij aanvang van de basisschool.
 - Veel mensen uit de wijk die hoger op de maatschappelijke ladder staan doen hun kinderen buiten de buurt naar school; daardoor ontstaat segregatie in het onderwijs. Gelukkig zijn er ook initiatieven van ouders om dit tegen te gaan.
 - Door hoge concentraties niet-westerse leerlingen in de voor/vroegvoorschoolse opvang, de peuteropvang, de kinderopvang en de wijk scholen komen niet-westerse en autochtone leerlingen veel te weinig met elkaar in contact, waardoor er al vroeg in het bestaan van de kinderen etnische scheidslijnen ontstaan.
 - De fysieke staat van het gebouw belemmert soms het onderwijs; de huisvestingsnormen en budgetten zijn te beperkt voor het goed kunnen uitoefenen van alle onderwijstaken, met name om brede scholen vorm te kunnen geven.
 - Er is een schrijnend tekort aan voorzieningen, zowel gebouwen (ontmoetingsruimten, sportaccommodaties, speelruimte) als activiteiten (sport, spelen, muziek en dans) voor de jeugd. Daardoor gaat ook een kans op talentontwikkeling in deze gebieden verloren.
 - Het feit dat leraren veel tijd moeten besteden tijdens de lessen aan uitleg in verband met taalachterstand en de aandacht aan kinderen uit multiprobleem gezinnen gaat ten koste van de schooltaken en andere leerlingen.
 - Ouders en de jeugd zelf kunnen onvoldoende in hun eigen buurt terecht met vragen over opvoeden en opgroeien.
 - Jongeren worden te weinig betrokken bij besluitvorming over de leefbaarheid van de wijk.
 - Het aanbod van jeugdzorg is ontoereikend.
 - Integreren:
 - Het aantal mensen dat met de inburgering start en het rendement van de inburgering blijven achter. De mogelijkheden en kansen die er zijn om inburgering en participatie op wijkniveau integraal aan te pakken worden onvoldoende benut. Juist het schaalniveau van de wijk biedt daarvoor mogelijkheden.

- Na de inburgering ontbreekt een vervolgetraject voor de inburgeraars, dat hun verdere ontplooiing en positie op de arbeidsmarkt kan versterken. Hier liggen juist grote kansen voor allochtone vrouwen.
 - Andere mogelijkheden om tot versterking van de integratie te komen worden onvoldoende benut. Bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning, kennismakingsactiviteiten, culturele uitwisselingsprojecten, gecombineerde educatie voor ouders en kinderen, betrokkenheid van etnisch gemengde bewonersgroepen bij leefbaarheidinitiatieven in de wijk, integratie door sport, spel, cultuur en andere wijkactiviteiten.
 - In de aandachtswijken zijn verhoudingsgewijs veel minder mensen lid van een sportvereniging of deelnemer aan cultuurbeoefening en amateurkunst.
 - “Natuurlijke” plekken voor ontmoeting tussen autochtonen en allochtonen zijn schaars.
 - Zelforganisaties die zeer goed weten wat er speelt onder de diverse groepen worden te weinig betrokken.
- Veiligheid:
 - Wijkagenten vervullen een zeer positieve rol in verschillende wijken.
 - Wijkagenten zijn soms te weinig zichtbaar op straat aanwezig, deels omdat ze vaak ingezet worden voor andere politietaken, hetgeen leidt tot ontevredenheid bij bewoners. Daarnaast is er te weinig continuïteit en het verloop onder agenten en andere professionals is hoog, wat de band (kennen en gekend worden) met de bewoners niet ten goede komt.
 - Overlast van jongeren veroorzaakt door rondhangen, vernielingen, kleine criminaliteit en verslaafden is groot.
 - Intensieve, multidisciplinaire aanpak hangjongeren staat nog in de kinderschoenen.
 - In sommige wijken zijn veel winkels met een “duistere” achtergrond, zoals belwinkels, kappers die niet knippen, etc.
 - Veel aandachtswijken kennen een wel erg naargeestige openbare ruimte en fysieke ingrepen om de veiligheid structureel te verbeteren zijn nodig.
 - Samenwerking en afstemming tussen politie, gemeente, corporatie, school en maatschappelijke organisaties verlopen moeizaam.
 - Veiligheid is vaak een subjectieve beleving, die in veel wijken aangetast wordt door een gebrek aan sociale cohesie.
 - Het aanpakken van veiligheid in de ene wijk (bijvoorbeeld aanpak drugsverslaafden) leidt soms tot een verschuiving van de problematiek naar aanpalende wijken (het “waterbedeffect”).

3. Organisatie van de wijkaanpak

De centrale doelstelling van dit Actieplan Krachtwijken is om - samen met alle betrokkenen – de 40 wijken om te vormen tot wijken waar mensen kansen hebben en weer graag wonen. Het resultaat moet zijn, dat deze wijken in 8-10 jaar weer vitale, woon-, werk-, leer- en leefomgevingen zijn waar het prettig is om in te wonen en waarin mensen betrokken zijn bij de samenleving, een perspectief hebben op sociale stijging en participeren op de arbeidsmarkt en waar mensen met uiteenlopende etnische en levensbeschouwelijke achtergronden de bereidheid hebben om elkaar als mede-eigenaren van de wijk of de buurt te accepteren. De komende jaren moeten daarbij wel de eerste resultaten voor de bewoners zichtbaar en merkbaar zijn. In 2011 zullen de bereikte resultaten over de totale kabinetsperiode inzichtelijk worden gemaakt.

De wijkaanpak komt boven op het vigerende beleid, zoals dat vanuit de desbetreffende departementen in de wijken al van toepassing is. De staande afspraken, bijvoorbeeld op het terrein van het Grotestedenbeleid (GSB) en de stedelijke vernieuwing (ISV), zullen dan ook, inclusief conclusies van de komende midterm review, gewoon worden nagekomen en uitgevoerd. De wijkaanpak betekent een extra impuls en intensivering van dit beleid in die gebieden waar het reguliere beleid tot op heden onvoldoende effect heeft gesorteerd.

Inzet van Rijk en gemeenten

Het uitgangspunt van de wijkaanpak is om het lokale werk op de werkvloer te laten. In nauwe samenwerking met professionals en bestuurders van lokale, maatschappelijke organisaties, waaronder woningcorporaties, scholen, politie, ondernemers en buurtbewoners zullen de gemeenten de komende periode wijkactieplannen opstellen. Hierin zullen partijen aangeven wat de belangrijkste resultaten zijn die zij de komende jaren willen realiseren, wat zij hiervoor gaan doen, met wie ze een vitale coalitie in de wijk gaan vormen en wat zij daarvoor nodig hebben. Het verhogen van de slagkracht in de wijk staat hierbij voorop. Daarnaast worden partijen uitgenodigd om in te schrijven op de experimenten, zoals genoemd in hoofdstuk 4.

Tegelijkertijd geldt dat de problematiek in de 40 wijken op onderdelen van een dusdanige orde is, dat deze niet alleen op het niveau van de gemeente kan worden opgelost. De situatie in de 40 wijken vraagt om precies en scherp ingrijpen. Deze inspanningen gaan het gemeentelijk budget vaak te boven. Ook geldt dat de wijk weliswaar de vindplaats van problemen is, maar de oplossing niet per definitie ook binnen die wijk ligt, zoals bijvoorbeeld bij het oplossen van de hoge werkloosheid in de wijk, het werken aan het verbeteren van het beeld van de islam en het verhogen van het rendement van de inburgering. Betrokkenheid vanuit het Rijk is hierbij essentieel en het kabinet heeft op dit terrein onlangs zijn ambities kenbaar gemaakt in het Beleidsprogramma. Bovendien heeft het kabinet met de VNG in het Bestuursakkoord afspraken gemaakt over inhoudelijke ambities. Het kabinet wil in gesprek met de 18 gemeenten over hun bijdrage aan de realisatie van deze afspraken.

Tevens streeft het Rijk ernaar om binnenkort een overeenkomst met Aedes te sluiten over de financiering.

Er is behoefte aan een hernieuwd partnerschap tussen Rijk en steden, waarbij steden samen met de maatschappelijke partners en bewoners in de eerste plaats aan zet zijn, maar waarbinnen het Rijk ook haar eigen verantwoordelijkheid heeft. De rol van het Rijk is die van inspirator en van

aanjager. Het Rijk is partner in het aanpakken van de problemen in aandachtswijken en heeft daarbij een servicegerichte opstelling. Het Rijk zal naar aanleiding van probleemanalyses of experimenten bezien of het nodig is om beleid of regelgeving aan te passen of te (her)formuleren. In hoofdstuk vier wordt verder op de rol van het Rijk ingegaan. De bijlage bij dit actieplan bevat een lijst met een overzicht van regelingen waar gemeenten bij de realisatie van de wijkactieplannen gebruik van kunnen maken.

Charters

Planning en ondertekening

Het kabinet streeft ernaar om in oktober 2007 met alle 18 gemeenten, waarin de 40 geselecteerde wijken zich bevinden, per stad een charter te hebben afgesloten. De charters worden ondertekend door de gemeenten en het Rijk. Namens het Rijk tekenen steeds twee bewindslieden; de minister voor WWI en een collegabewindspersoon.

Wat is een charter?

Uitgangspunt van een charter is dat het een grondslag biedt voor een interbestuurlijke verhouding tussen Rijk en steden, die gekenmerkt wordt door partnerschap en een open vorm van communicatie tussen relatief zelfstandige actoren (bij elkaar in de keuken kijken). In een charter worden afspraken gemaakt, waarbij zowel het Rijk als de stad – ieder vanuit hun eigen domein – een beleidsinspanning leveren. Deze afspraken zijn er op gericht om een doorbraak te forceren in de veelal complexe vraagstukken die in de wijk spelen. In een charter staan de inhoud en het boeken van resultaat voorop, niet een discussie over bestaande verantwoordelijkheden en bevoegdheden. In de charters worden de prestaties zodanig gedefinieerd, dat duidelijk is op welke punten in deze kabinetsperiode het verschil wordt gemaakt.

Essentieel is dat de afspraken die over ieders bijdrage worden gemaakt niet vrijblijvend zijn: Rijk en stad spreken elkaar aan op de te bereiken resultaten. Daarnaast biedt een charter voldoende ruimte om afzonderlijk en in onderling overleg op veranderende omstandigheden en opgaven in te spelen. Rekening houdend met de afgesproken prestaties zal er daarom ruimte zijn om op veranderende omstandigheden in te spelen. Dat betekent bijvoorbeeld dat in onderling overleg activiteiten kunnen worden aangepast, toegevoegd of geschrapt. Ook is het mogelijk om in elkaars domein te agenderen. Bovendien kan het noodzakelijk zijn om (al jaren) bestaande verantwoordelijkheidsverdelingen (tijdelijk) te doorbreken. Als zodanig onderscheidt een charter zich van het GSB-convenant, waarbij het Rijk zich op de achtergrond houdt als diegene aan wie verantwoording wordt afgelegd. Bij een charter daarentegen is het Rijk ook inhoudelijk aan zet.

Belangrijk is de huidige opwaartse afrekencultuur per wijk/gemeente te vervangen door een dialoog over de effectiviteit van de aanpak; een dialoog over de effectiviteit van de uitvoering van de wijkaanpak. Belangrijke vragen daarbij zijn:

- Worden de maatschappelijke effecten gehaald? (hebben we bereikt wat we wilden bereiken?).
- Zijn de afgesproken prestaties en activiteiten gerealiseerd? Zo nee, dan zullen de betrokken partners maatregelen moeten nemen de uitvoering veilig te stellen (hebben we (Rijk en gemeenten) gedaan wat we hebben afgesproken?).

- Indien de maatschappelijke doelen niet worden gehaald en de afgesproken prestaties en activiteiten wel zijn geleverd, dan dient in beeld gebracht te worden of, en zo ja hoe het wijkactieplan aangepast moet worden om de effectiviteit te vergroten (bereiken we met wat we gedaan hebben wat we wilden bereiken?).

Wat staat er in een charter?

In de charters worden tussen gemeente en Rijk afspraken gemaakt over de vijf thema's op het niveau van de te behalen maatschappelijke doelen (outcome). In de charter staat dus zowel de inzet van het Rijk, als de inzet van de gemeente. De inhoud van een charter wordt gebaseerd op wijkactieplannen. De wijkactieplannen richten zich zowel op de maatschappelijke doelen, als op de daadwerkelijke prestaties en activiteiten (output). Zoals de maatschappelijke doelen van de wijkaanpak hun vertaling zullen krijgen in de rijksbegroting (wat willen we bereiken met de wijkaanpak) zal de inhoud van het wijkactieplan zijn doorvertaling moeten krijgen naar de gemeentelijke begroting (wat gaan we doen om de gestelde doelen te halen) en de verslaglegging van andere lokale partners, bijvoorbeeld in jaarverslagen van corporaties.

Verantwoording rondom de charter

Het kabinet wil graag in overleg met de gemeenten vaststellen hoe de verantwoording rondom de charters moet verlopen. Op dit moment doet het kabinet, mede op basis van suggesties van gemeenten, het volgende voorstel voor de verantwoording:

- Jaarlijks voeren Rijk en gemeenten een bestuurlijk overleg, waarin de effectiviteit van de aanpak tegen het licht wordt gehouden.
- Om de voortgang van het wijkenbeleid in kaart te brengen zal in nauwe afstemming met de gemeenten en de bij de wijkaanpak betrokken departementen een monitor worden ontwikkeld. Deze monitor zal informatie opleveren, die tussentijdse bijsturing van het beleid mogelijk maakt en waarvan de minister voor Wonen, Wijken en Integratie gebruik kan maken bij de verantwoording aan de Tweede Kamer over het door haar gevoerde beleid. De reeds bestaande systemen zullen hierbij worden betrokken. Getracht zal worden de informatie zo veel mogelijk van derden te betrekken.
- De gemeente is verantwoordelijk voor de inrichting van de informatievoorziening ten aanzien van de prestaties en activiteiten. De gemeente bedt e.e.a. goed in in de eigen planning en controlecyclus, zodat de administratieve last van de gegevensverzameling beperkt kan blijven.
- De principes met betrekking tot eenmalige verantwoording (single audit single information) zullen hierbij worden gevolgd. Op deze wijze kan een klassieke vorm van verantwoording achterwege blijven.
- Bij de afspraken over de verantwoording zal ook aandacht zijn voor de huidige geldstromen zoals GSB en ISV; bezien zal worden hoe de totale verantwoording simpel en doeltreffend kan worden ingericht.
- In de charters zal een mogelijkheid worden ingebouwd voor het geval dat de doelen niet worden gehaald en de partners verwijtbaar niet hebben bijgedragen aan de afgesproken prestaties en activiteiten. Financiële prikkels kunnen worden ingebouwd om bij te sturen. Hierbij kan gedacht worden aan temporisering dan wel opschorting van de uitbetaling of eventueel terugvorderen van uitbetaalde bedragen.

Wijkactieplannen

Tijdens de wijktoer is gebleken, dat er nu reeds veel goede initiatieven plaatsvinden in de wijk. Het gaat hierbij om initiatieven van bijvoorbeeld bewoners, scholen, ondernemers en vooral ook van de woningcorporaties. Zij zijn vaak al jaren actief in de wijk en kennen deze bij uitstek. Gelet op hun positie in de wijk wordt vooral ook van hen een stevige inbreng verwacht.

Woningcorporaties zijn al jaren actief in de wijk en kennen deze bij uitstek. Zij hebben de afgelopen jaren een zeer grote bijdrage geleverd aan de stedelijke vernieuwing. De resultaten daarvan worden op dit moment goed zichtbaar. De corporatiesector heeft aangegeven in de komende periode extra inspanningen te willen plegen in de wijkaanpak. Het gaat dan niet alleen om investeringen in woningen, maar ook om investeringen in maatschappelijk onroerend goed, economisch onroerend goed, de openbare ruimte, en om een extra inzet in de leefbaarheid in wijken. Zij zijn een belangrijke drager van de wijkaanpak en kunnen een belangrijke faciliterende rol spelen voor andere in de wijk actieve partijen en organisaties

Rolverdeling

- De gemeente heeft de regierol bij het opstellen van de wijkactieplannen en maakt afspraken met de lokale partners, waaronder de woningcorporaties. Het wijkactieplan wordt opgesteld in samenwerking tussen gemeente en relevante lokale spelers op basis van een gedegen gezamenlijke probleemanalyse.
- De gemeente organiseert binnen haar eigen organisatie de nodige slagkracht, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau. De bevindingen uit de wijktoer, zoals opgenomen in hoofdstuk 4, kunnen hierbij goed van pas komen.
- Het Rijk denkt actief mee en biedt op verzoek ondersteuning aan bij het opstellen van de wijkactieplannen.
- Elke gemeente krijgt een accountmanager vanuit het Rijk, die op verzoek actief meedenkt en fungeert als aanspreekpunt namens het Rijk. De accountmanager fungeert als "linking pin", zowel naar het ministerie voor WWI, als naar de andere departementen.
- Essentieel voor het slagen van de wijkaanpak is dat bewoners en lokale organisaties gezamenlijk al hun inventiviteit en kracht inzetten om van de wijkaanpak een geslaagd proces te maken. Juist de meerwaarde van deze gezamenlijkheid en kruisbestuiving kan het verschil maken. Het kabinet wil daarbij graag benadrukken, dat er in de verschillende wijken al hard gewerkt wordt door alle partijen; de trein rijdt. De actieplannen gelden dan ook als een intensivering, een extra inspanning daar bovenop.

Wat staat er in een wijkactieplan?

- Het kabinet heeft de gemeenten gevraagd om de wijkactieplannen te richten op de dominante problematiek in de wijk. Daarbij vraagt het kabinet in elk geval aandacht voor de beleidsterreinen wonen, werken, leren en opgroeien, integreren en veiligheid. Veronderstelling is dat er op elk van de vijf thema's iets aan de hand is in de wijken, en dat het noodzakelijk is om zaken integraal aan te pakken.
- De gemeenten geven aan welke extra prestaties in de vorm van maatschappelijke effecten en daadwerkelijke prestaties en activiteiten zij op deze terreinen met welke partijen gaan realiseren. Hierbij wordt inzicht gegeven in de bijdragen van gemeenten,

woningcorporaties en van alle overige deelnemende partijen, inclusief bewoners, en de proportionaliteit daarvan.

- Een budget en stimulans voor bewonersinitiatieven.
- Tevens geeft de gemeente in het plan aan wat vanuit het Rijk in aanvulling op de bestaande instrumenten en bestaande afspraken uit bijvoorbeeld GSB en ISV nodig is om de beoogde prestaties daadwerkelijk te kunnen leveren.
- Tevens wordt aangegeven of, en op welk terrein de gemeente een experiment (zie hoofdstuk 4) wil aangaan.
- Het kabinet wil benadrukken, dat de wijkactieplannen geen dikke analyse en diagnose nota's hoeven te zijn, maar bondige rapporten, waarin de slagkracht in de wijk centraal staat.

Planning

Inmiddels hebben de 18 gemeenten, waarbinnen de 40 wijken geselecteerde wijken liggen, veel enthousiasme getoond voor de aanpak en om met het opstellen van de wijkactieplannen aan de slag te gaan. De inzet van de meeste gemeenten is er op gericht om hiervoor samen met de lokale partners reeds voor de zomer een aanzet te geven.

Omdat het streven is de charters in oktober a.s. af te sluiten, zullen de wijkactieplannen uiterlijk eind september gereed moeten zijn.

4. Randvoorwaarden voor de wijkaanpak

(1) Samen werken aan de inhoud

De steden, bewoners en actieve organisaties, zoals woningcorporaties, in de betreffende wijken weten zelf goed wat er in de wijk aan de hand is en waar zij op in willen zetten. Zoals hiervoor aangegeven, komen de plannen en de voorstellen van onderop. Dat wil echter niet zeggen, dat het Rijk achteroverleunt gedurende de totstandkoming van de wijkactieplannen. Het Rijk is in die fase een gelijkwaardig en tegelijk kritisch partner. In feite is er sprake van een tweezijdige relatie, waarbij Rijk en gemeente en maatschappelijke organisaties en bewoners elkaar over en weer aanspreken; bijvoorbeeld over statistische gegevens en analyses over de "staat van de wijk": wat is er aan de hand, wat zijn de achterliggende oorzaken van de problemen, welke inzet pleeg je al, waarom werken dingen wel, of waarom juist niet. Als uitkomst daarvan formuleert de stad met haar lokale partners uiteindelijk het wijkactieplan.

De problemen en achterstanden op de terreinen wonen, werken, leren en opgroeien, integreren en veiligheid zijn in de 40 wijken onevenredig groot. De gezondheid en gezondheidsachterstanden van de inwoners in de wijken hebben een duidelijke relatie met deze vijf thema's. Daarom zullen de departementen bij de inzet van hun beleid en bij de verdeling van middelen prioriteit geven aan inzet in de 40 wijken.

Op elk van de vijf thema's wonen, werken, leren en opgroeien, integreren en veiligheid heeft het Rijk in het Beleidsprogramma en in het Bestuursakkoord met de VNG al doelstellingen benoemd. Deze doelstellingen kunnen alleen samen met de gemeenten worden gerealiseerd. Op onderstaande doelstellingen wil het kabinet dan ook graag het gesprek met de gemeenten aangaan over de bijdrage die de verschillende steden kunnen leveren aan de realisatie ervan.

- **Wonen**

Voor wat betreft de wijken vindt het kabinet het van belang, dat wooncarrières in de wijken mogelijk worden gemaakt en dat er voor de lagere inkomens voldoende betaalbare huisvesting is van goede kwaliteit. Daarom is het bevorderen van een gevarieerde, kwalitatief goede woningvoorraad met specifieke aandacht voor maatschappelijke participatie, de gezondheid van de bewoners en zorg (generatiebestendig maken) van groot belang. Er wordt hierbij een relatie gelegd tussen de landelijke nieuwbouwopgave (80.000-100.000 woningen per jaar) en de ambities in de wijk.

Het kabinet streeft naar minder grote verschillen in levensverwachting in 2020 op basis van sociaal-economische achtergronden (coalitieakkoord). De wijken wordt gevraagd in hun wijkactieplannen aandacht te besteden aan het verbeteren van de gezondheid van de inwoners in de wijk via ondermeer een gezonde leefomgeving en bijvoorbeeld laagdrempelige geïntegreerde eerstelijnszorg met programmatische preventieve programma's, die aansluiten bij de problemen en zorgvragen in de buurt.

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) wordt met de steden (en provincies) overlegd over een pakket van maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren in het verstedelijkte gebied in de Randstad, Gelderland, Brabant en Limburg. De

wijken in deze regio's wordt gevraagd hun ambities op dit punt te formuleren, evenals op andere milieu-aspecten zoals geluid, bodem en externe veiligheid waar de basiskwaliteit in het geding is.

- **Werken**

Verdere verhoging van de arbeidsparticipatie (o.a. stimuleren langer doorwerken van ouderen, verhogen participatie van vrouwen in personen en in uren, financieel aantrekkelijk maken van werk t.o.v. uitkering, verbeteren van de gezondheid van inwoners, bevorderen participatie niet westerse allochtonen). Ambitie is om 200.000 extra mensen aan de slag te krijgen. Een deel van deze extra participatie moet vanuit de 40 wijken komen. Het kabinet wil graag met de gemeenten bekijken welk deel van deze doelstelling, aangevuld met de uitkomsten van de participatietop, zij in hun wijken kunnen realiseren.

Het vergroten van de mogelijkheden van ondernemerschap in de wijken is een belangrijke prioriteit van het kabinet. De gemeenten kunnen hier een belangrijke rol spelen door het aantrekkelijker maken van de buurt als vestigingsplaats en het versterken van ondernemerschap. Gemeenten kunnen dit oppakken in samenwerking met plaatselijke ondernemersorganisaties, Kamers van Koophandel, woningcorporaties, etc. Ook landelijke organisaties zoals MKB-Nederland en VNO-NCW willen graag een bijdrage leveren aan een stimulering van het ondernemerschap. Voor startende ondernemers heeft het kabinet microkredieten beschikbaar. Het kabinet wil graag met de gemeenten bekijken hoe een deel van deze startende ondernemers in de 40 wijken kan worden gevonden.

- **Leren en opgroeien**

Sluitende aanpak voorzieningen 0-4 jarigen

In het Beleidsprogramma is opgenomen, dat er een betere afstemming zal komen tussen de kinderopvang, de peuterspeelzalen en voorschoolse educatie. Kinderen bij wie op driejarige leeftijd een taalachterstand wordt vastgesteld kunnen in deze voorzieningen deelnemen aan VVE-programma's. Het kabinet wil alle kinderen die tot de doelgroep behoren bereiken, te beginnen in de aandachtswijken in de vier grote steden. Op dit moment wordt 50% van de doelgroep bereikt met voorschoolse educatie en 70% van de doelgroep met vroegschoolse educatie.

VSV

Het kabinet heeft in het beleidsprogramma de ambitie opgenomen het aantal voortijdig schoolverlaters voor 2012 te halveren tot 35.000 nieuwe voortijdig schoolverlaters per jaar. Het percentage (8,0%) nieuwe schoolverlaters per jaar in de aandachtswijken is ongeveer het dubbele van andere wijken in Nederland (4,2%). In totaal komt ongeveer 8,4% van het landelijk aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters uit de aandachtswijken. In het Bestuursakkoord Rijk - VNG is afgesproken, dat Rijk en gemeenten zich zullen inspannen om het landelijk aantal voortijdig schoolverlaters te verminderen.

Brede scholen, sport en cultuur

Het kabinet en de VNG hebben in het Bestuursakkoord afspraken gemaakt over een extra inzet voor Brede Scholen. In het beleidsprogramma is aangekondigd om uitbreiding te stimuleren van het aantal brede scholen met aantrekkelijke dagarrangementen inclusief sport en cultuur, waarbij

gestreefd wordt naar een dekkend aanbod in de 40 krachtwijken. Daarbij wordt gestimuleerd, dat brede scholen samenwerken met sportverenigingen en cultuurinstellingen.

Tevens is opgenomen in het coalitieakkoord, dat het kabinet sportverenigingen wil versterken en wel zodanig dat zij in staat zijn maatschappelijke taken uit te voeren. Daarbij wordt gestimuleerd dat sportverenigingen samenwerken met het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk. Gemeenten die bovengestelde doelen opnemen in de wijkactieplannen en hierin vanuit de wijkaanpak investeringen doen, kunnen vanaf 2008 met voorrang aanspraak doen op de (gecombineerde) impuls voor brede scholen en sportverenigingen.

Maatschappelijke stages

Het kabinet wil dat alle leerlingen die vanaf het schooljaar 2007/2008 instromen in het voortgezet onderwijs een maatschappelijke stage volgen. De komende jaren zal het aantal stages en stageplekken gefaseerd worden opgebouwd. Er zal worden aangesloten op bestaande ervaringen, zoals initiatieven waarbij scholieren achterstandswijken adopteren, sportactiviteiten organiseren en gedurende hun maatschappelijke stage een steentje bijdragen aan de ontwikkeling van hun wijk.

Jeugdbeleid

Om ervoor te zorgen dat de inzet van gemeenten en Rijk elkaar maximaal versterken is het wenselijk dat de gemeenten en het Rijk, in lijn met het onlangs afgesloten bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten, dezelfde vijf ontwikkelingsvoorwaarden voor de jeugd als uitgangspunt nemen en vertalen in concrete voornemens, o.a. op het punt van Centra voor Jeugd en Gezin, signaleren en melden van kindermishandeling, onderdelen uit het gezinsbeleid, kindvriendelijke leefomgeving en participatie van de jeugd. Het gaat om de volgende ontwikkelingsvoorwaarden: gezond opgroeien, veilig opgroeien, bijdragen aan de maatschappij, talenten ontwikkelen en plezier hebben, goed voorbereid zijn op de toekomst.

- **Integreren**

Het kabinet zet in op een kwaliteitslag in de inburgering, waarbij deze beter aansluit bij de kennis en kunde van de inburgeraar. In 2011 wordt 80% van de inburgeringstrajecten duaal uitgevoerd, onder andere gecombineerd met reïntegratietrajecten. De wijken worden gevraagd hun ambities op dit punt aan te geven.

In het beleidsprogramma staat het streven van het kabinet om het aantal vrijwilligers en mantelzorgers substantieel uit te breiden: In de wijkactieplannen is het zaak te zorgen voor goede en voldoende ondersteuning en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers.

- **Veiligheid**

Met betrekking tot het verbeteren van de veiligheid in de wijken bestaat een duidelijke relatie met de in het Beleidsprogramma van het kabinet geformuleerde ambitie om in 2010 25% minder criminaliteit en overlast ten opzichte van 2002 te realiseren. Binnen het project "Veiligheid begint bij Voorkomen" komen de maatregelen bijeen, die daaraan een bijdrage kunnen leveren. In het met de VNG gesloten Bestuursakkoord is nadrukkelijk afgesproken, dat nog in 2007 afspraken zullen worden gemaakt over de bijdrage van gemeenten aan het bereiken van deze landelijke doelstelling. Specifiek zal deze bijdrage zich moeten richten op veiligheidsproblemen op (in ieder geval) het gebied van jeugd en veiligheid, overlast, (huiselijk) geweld en wijkveiligheid. Rijk en

gemeente bekijken dus in de aanloop naar de charter welke bijdrage zij aan deze landelijke doelstelling in de betreffende wijken leveren en wat er voor nodig is om de ambitie te realiseren.

Een voorbeeld is de wijkagent. De wijkagent speelt (samen met de gemeentelijke buurtregisseur) een belangrijke rol bij het signaleren en aanpakken van problemen en het actief ondersteunen van burgers die hun verantwoordelijkheid willen dragen in het versterken van de veiligheid van de wijk. Mensen in wijken geven aan dat hun gevoel van veiligheid verbetert, als er een herkenbaar en toegankelijk persoon is om problemen te bespreken. Het Rijk stelt hiervoor 500 extra wijkagenten beschikbaar. De verdeling van de extra wijkagenten over de regio's gaat volgens het reguliere budgetverdeelsysteem in de vorm van een bijzondere bijdrage. De uitbreiding van wijkagenten zal het eerst plaatsvinden in de wijken met de grootste problemen. Het is aan het regionaal college, op voordracht van de regionale driehoek, om te bepalen welke wijken dat in de regio zijn. Het Rijk vraagt de gemeente aan te geven op welke wijze specifieke inzet in de 40 WWI-wijken is gepleegd.

(2) Financiering

De financiering van het Actieplan Krachtwijken is onderwerp van overleg met de woningcorporaties. De inzet van het kabinet is om afspraken te maken over een investeringsprogramma ten behoeve van de wijkaanpak en betaalbaarheid, waarbij tegelijkertijd recht wordt gedaan aan de financiële uitgangspunten van het kabinetsbeleid.

Het kabinet heeft aan de woningcorporaties gevraagd naast de reguliere investeringen voor deze extra investeringen mee te werken aan de totstandkoming van een publiek investeringsfonds. Dit fonds kan bestuurd worden door de minister voor WWI, woningcorporaties en gemeenten. De minister voor WWI behoudt daarbij de eindverantwoordelijkheid. Uitgangspunt is dat de voeding van dit fonds €750 miljoen per jaar bedraagt gedurende vier jaar (2008-2011), waarbij sprake zal zijn van een vertraagd uitgave ritme. Eventuele alternatieven dienen aan dezelfde voorwaarden te voldoen.

(3) Bevindingen uit de wijktoer

Onderstaand is een aantal bevindingen opgenomen die het kabinet tijdens de wijktoer heeft opgedaan en die essentieel zijn voor het slagen van de wijkaanpak. Daarnaast heeft de wijktoer een aantal vraagstukken aan het licht gebracht, waarvan het de moeite waard is daarvoor in de praktijk oplossingsrichtingen te ontwikkelen. Hierbij gaat het om het creëren van experimenteerruimte voor gemeenten om innovatieve en onorthodoxe aanpakken mogelijk te maken en daar praktijkgericht onderzoek aan te koppelen, zodat de leerervaringen veralgemeniseerd kunnen worden. Een aantal van deze onderwerpen wordt onderstaand (*zie cursieve zinsneden*) benoemd. Het Rijk nodigt gemeenten nadrukkelijk uit om hiervoor in de wijkactieplannen voorstellen te doen, zodat opgedane ervaringen ook elders kunnen worden ingezet. Voorts zijn er al voorstellen van de gemeenten ontvangen tijdens de wijktoer. Het Rijk gaat bekijken hoe deze kunnen worden opgepakt.

Samenhang en integraliteit

- Problemen met integratie, schooluitval, taalachterstand en werkloosheid staan niet los van elkaar en moeten in samenhang worden opgelost. Door de veelheid aan doelstellingen en indicatoren is er nu te weinig focus op de meest pregnante problemen van bewoners. Het werken met een beperkter aantal centrale maatschappelijke doelen kan helpen om een effectieve aanpak te realiseren.
- De verkokering van regelgeving en geldstromen zowel op rijks als op lokaal niveau moet worden doorbroken. *Instellingen moeten bereid zijn samen te werken, daarbij soms de eigen autonomie durven loslaten en regie van een andere partij te aanvaarden en het woud van financieringsstromen en regelgeving aan te pakken. Het Rijk nodigt gemeenten van harte uit om hier met oplossingsrichtingen te experimenteren.*
- De partijen op de terreinen wonen, leren, werken, integreren en veiligheid kunnen door integraal te werken het verschil maken in de wijk. Bijvoorbeeld door het combineren en bij elkaar brengen van kinderopvang en voorschoolse opvang van peuters en kleuters en opvoedondersteuning, het terug in de wijk brengen van werk door jongeren werkervaring te laten opdoen bij woningcorporaties, het creëren van een buurtgerichte goed toegankelijke eerstelijnszorg, het bieden van meer mogelijkheden voor wooncarrière voor jongeren in de wijk, en het aanpakken van problemen achter de voordeur. Het perspectief van de wijk is ook een beproefde manier om de inburgering uit te voeren.

Bewoners

- Het kabinet heeft goede voorbeelden gezien van betrokkenheid van de bewoners zowel op het vlak van de fysieke als sociale aanpak. De betrokkenheid beperkt zich daarbij niet alleen tot deelname aan gesprekken, maar heeft ook betrekking op het zelf mee helpen opbouwen van de wijk. Het in een vroeg stadium betrekken van bewoners, ook van degene met een niet-westerse achtergrond, bij planvorming en uitvoering is niet alleen goed voor het draagvlak van maatregelen. Door het betrekken van burgers wordt ook een beter beeld verkregen van wat er leeft in de buurt en sluit de aanpak ook beter aan bij de wensen en behoeften van de burger. Bovendien kan burgerparticipatie een middel zijn om sociale samenhang en interetnische relaties in een wijk te bevorderen. De actieve betrokkenheid van burgers leidt ertoe, dat zij de buurt weer als iets van henzelf ervaren. Ruimte voor bewonersinitiatieven en bewoners medeverantwoordelijk maken voor de leefkwaliteit en omgangsvormen in de wijk werkt positief.
- Het kabinet wil graag dat burgers nadrukkelijk zijn betrokken bij de probleemanalyse, het opstellen en het uitvoeren van het wijkactieplan.
- Het kabinet wil graag dat gemeenten ruimte maken voor wijkbudgetten voor bewonersorganisaties en bewonersinitiatieven.
- Bij bewoners in de wijk zit veel kracht en starten goede initiatieven. De potentie van bewoners kan beter worden ingezet om in goede samenwerking de problematiek van de wijk aan te pakken. *Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan nieuwe vormen van welzijnswerk, werkgelegenheidscreatie en inburgering, waarbij - bijvoorbeeld in de vorm van een experiment - een goede balans wordt gezocht tussen de inzet van professionals en vrijwillige bewoners.*
- De bevolking van deze wijken wordt gekenmerkt door een grote diversiteit aan culturen, levensbeschouwingen en opvattingen over hoe het leven vorm te geven. Maar door al

deze diversiteit heen zijn er gemeenschappelijke belangen en interesses: de vrijheid om het leven naar eigen voorkeur in te richten, een veilige omgeving, een woning die past bij de woonwensen, een omgeving waar kinderen onbelemmerd kunnen opgroeien, werk dat past bij eigen voorkeuren en capaciteiten, sportbeoefening en muziek. Die gemeenschappelijke belangen en interesses kunnen de basis zijn om samen te werken aan de aanpak van de wijk. Bewoners mogen daarbij ook op de eigen verantwoordelijkheid worden aangesproken.

Slagkracht in de wijk

- Om de problemen aan te pakken is maatwerk per wijk nodig. Een goede probleemanalyse zonder te vervallen in de valkuil van het leveren van “veel papier”, waarbij de mechanismen die deze problemen veroorzaken inzichtelijk worden gemaakt, is daarvoor essentieel.
- Een effectieve wijkaanpak staat of valt met het vermogen om slagkracht te organiseren. De problemen in deze wijken zijn zo complex, dat oplossingen vanuit de vertrouwde kokers niet meer volstaan. De zwaarste problemen vragen om de beste mensen en vitale lokale coalities. Belangrijke partijen in deze lokale coalities zijn de woningbouwcorporaties, het onderwijs, zorgorganisaties, sociale en welzijnsorganisaties, GGDen, religieuze organisaties, het bedrijfsleven en instellingen waarin het burgerinitiatief voorop staat, waaronder sportverenigingen en vrijwilligersorganisaties. *Het is de moeite waard om in de praktijk na te gaan en te experimenteren of en in hoeverre door het samenstellen van kleine teams, bestaande uit mensen met doorzettingsmacht en lokale kennis, het tij in de aandachtswijken kan worden gekeerd. De teams zouden dan kunnen bestaan uit mensen die de urgentie van de maatschappelijke problematiek voelen en daarnaast een zakelijk belang hebben bij de wijk. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen het ontwikkelen van doorzettingsmacht op het microniveau (bijvoorbeeld de inzet van gezinscoach) en op het mesoniveau (bijvoorbeeld de inzet van een stadsmarinier in een wijk).*
- Zet de sterkste man of vrouw op de wijk met de grootste problemen met sterke en korte lijnen naar bestuurders, organisaties en departementen. Bij gemeenten bestaat behoefte aan de inzet van zogenoemde top dogs. Door het aanstellen van adoptieteams met bestuurlijke zwaargewichten en externe deskundigen met “power” kunnen blokkades en tegenwerkingen in de aanpak van aandachtswijken worden doorbroken. Nut en noodzaak zijn recentelijk aangetoond door Hoogleraar Algemene Sociologie Godfried Engbersen in de evaluatie van het project Nieuwe coalities voor de wijk (“Nieuwe coalities voor de wijk”, eindrapportage mei 2007).
- Van september 2006 tot mei 2007 zijn in 13 wijken zogenaamde adoptieteams aan de slag gegaan om voor een aantal nijpende problemen in die wijken tot een oplossing te komen. Deze onorthodoxe aanpak heeft naast concrete resultaten ook een aantal nuttige aanbevelingen opgeleverd voor een succesvolle aanpak in de aandachtswijken.
- Problemen spelen op verschillende schaalniveaus en steeds opnieuw moet worden bekeken welke het juiste niveau is om een probleem aan te pakken. Bijvoorbeeld schooluitval en het tegengaan van werkloosheid zal ook op een hoger schaalniveau dan dat van de wijk moeten worden ingestoken.

- Om de gewenste samenhangende en integrale aanpak te bevorderen, de bestuurlijke drukte binnen de wijk te beheersen en het overzicht te behouden, wordt bevorderd dat sleutelfiguren op de vijf thema's met elkaar gaan samenwerken, informatie uitwisselen en de activiteiten aansturen (buurtregisseur, buurtagent, woningbouwcorporatie, onderwijs, werk). Daarbij kan de methodiek van de veiligheidshuizen als voorbeeld dienen.

Slagkracht achter de voordeur

- Een persoonsgerichte benadering (mentorschap en coaching) bij het voorkomen van schooluitval en bij het verhogen van de arbeidsmarktparticipatie blijkt erg effectief.
- *Ook voor de problematiek "achter de voordeur" is doorzettingsmacht nodig. Er is bijvoorbeeld behoefte aan krachtige gezinscoaches, waarbij de inzet is de veelheid aan hulpverleners probleemgericht aan het werk te kunnen zetten. Het kabinet wil graag gemeenten uitnodigen en aan de slag gaan om deze doorzettingsmacht te gaan realiseren.*

Opheffen bureaucratistische structuren

- De bureaucratie moet weer dienstbaar worden aan de professionals. De werkelijkheid van alledag laat een veelheid aan initiatieven zien die waardevol zijn en als basis dienen voor de wijkaanpak. Tegelijkertijd is er een tendens zichtbaar dat initiatieven die worden opgestart, na een paar jaar weer stoppen en er weer nieuwe initiatieven worden gestart. Gebleken is dat lokale partijen veel hinder ondervinden van de (korte termijn) projecten, waardoor het ontbreekt aan meerjarige financiële zekerheid en visie. Aan de andere kant geldt dat dit soort projecten ook soms nodig zijn om vernieuwing in de wijkaanpak te beproeven en van de grond te krijgen. *Het verdient aanbeveling in een experiment na te gaan hoe deze projecten zó te organiseren, dat van de nadelen zo weinig mogelijk last wordt ondervonden en hoe structurele inbedding van projectresultaten kan worden georganiseerd, zodat de wijk na herstel ook gezond blijft (bijvoorbeeld door middel van vereenvoudigde verantwoordingsstructuren of het vastleggen van cofinanciering voor de langere termijn).*
- Gemeenten kunnen ook kritisch kijken naar verkokering binnen de eigen organisatie.

(4) Tegengaan verkokering en bevorderen integraliteit; interne organisatie van het Rijk

Dit Actieplan Krachtwijken strekt zich inhoudelijk verder uit dan de activiteiten van het ministerie voor WWI. Deelname en input vanuit de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volksgezondheid Welzijn en Sport, Economische Zaken, Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Jeugd en Gezin en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn essentieel voor het realiseren van de noodzakelijke impact in de wijken. Het uitgangspunt van gezamenlijk optrekken op Rijksniveau staat bij de wijkaanpak voorop.

De coördinatie van deze activiteiten vindt plaats door het ministerie voor WWI. Per 1 juni is de programmadirecteur Wijken aan de slag gegaan. Voor de verbinding tussen de gemeente en het Rijk wordt gebruik gemaakt van accountmanagers van WWI. Medewerkers van andere departementen zullen participeren in de Programmadirectie Wijken.

Als verantwoordelijke programmaminister voor de wijken zal de minister voor WWI ook de afstemming organiseren tussen de investeringen van de betrokken departementen en afspraken maken over het bij voorrang toedelen ervan naar de 40 wijken. De minister voor WWI is voornemens hiertoe tevens een regiegroep in het leven te roepen, waarin de betrokken bewindslieden zitting hebben. In het najaar wil het kabinet – als over alle wijken met de betreffende gemeenten charters worden gesloten - concrete afspraken maken welke investeringen of andere beleidsacties vanuit de andere departementen in de betreffende wijken precies nodig zijn.

(5) Ondersteuning en visitatie

Het kabinet stelt de volgende aanpak voor:

- Het kabinet stelt voor de wijkaanpak een structuur voor, waarbij op verzoek van de gemeente de minister voor WWI een collega bewindspersoon en / of een externe deskundige, afkomstig uit het bedrijfsleven of een relevante maatschappelijke organisatie, verbindt / koppelt aan een aandachtswijk.
- De minister voor WWI zal samen met een collega bewindspersoon en een extern deskundige, afkomstig uit het bedrijfsleven of een relevante maatschappelijke organisatie, jaarlijks aan elke aandachtswijk een werkbezoek afleggen.
- Vanuit het Rijk zal vraaggericht ondersteuning beschikbaar zijn waar de gemeenten een beroep op kunnen doen. Het gaat daarbij om het verrijken van het analysemateriaal voor de actieplannen en het bieden van versterking in de uitvoering.
- Ook zal het Rijk een speciale pool opzetten van “krachtige personen”, die in staat zijn samen met partijen als corporaties, projectontwikkelaars en bedrijfsleven stedelijke problemen te zien en te verwoorden, partijen bij elkaar brengen en draagvlak weten te creëren. In de pool zullen verschillende niveaus en verschillende thema's vertegenwoordigd zijn.
- Een externe visitatie zal worden georganiseerd om Rijk en gemeenten scherp te houden op de uitvoering van de wijkactieplannen. Deze visitatie zal plaatsvinden in de tweede helft van 2008 en de tweede helft van 2010.
- Partijen uit het maatschappelijk middenveld hebben zich de afgelopen maanden gemeld, omdat ook zij graag hun bijdrage willen leveren aan het aanpakken van de wijkproblematiek. Op landelijk niveau zal met organisaties als LOM, HBO-Raad, MBO-raad, MKB-Nederland, VNO-NCW, Nederlandse Woonbond, Aedes, Oranjefonds, Vereniging Eigen Huis, Vastgoed Belang, Vereniging Speelotheken Nederland, Gezondheidsfondsen, de Cultuurformatie en NOC-NSF een “alliantie” van landelijke koepels in het leven worden geroepen, die ondersteunend kan zijn aan de lokale coalities en allianties.
- Vanuit het Rijk wordt richting de gemeente desgevraagd voor ondersteuning gezorgd en meedenkkracht geboden voor het geval regelgeving een onoverkomelijke barrière lijkt te zijn.
- Het Rijk neemt het initiatief voor een longitudinaal onderzoek naar de effectiviteit en uitvoering van de wijkaanpak.

- In een uitgebreid programma voor kennisuitwisseling zullen de ervaringen van de wijkaanpak worden gebundeld en breed toegankelijk worden gemaakt. Naast het inzetten van een website, bijeenkomsten en excursies staat het zoeken naar (onorthodoxe) concepten om te leren van elkaar centraal, tussen de 40 wijken en vervolgens ook daarbuiten.
- Met kenniscentra als NICIS, KEI, SEV, RIVM, Movisie, Forum en Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) worden afspraken gemaakt over welke expertise zij ten behoeve van de wijkaanpak kunnen inzetten. Uitgangspunt is dat gemeenten één loket krijgen waar ze terecht kunnen voor ondersteuning.
- In dit hoofdstuk zijn enkele aanzetten gedaan voor thema's waarop gemeenten worden uitgenodigd om in praktijksituaties nieuwe vormen van samenwerking of effectievere vormen van doorzettingsmacht te beproeven. De inzet is om de resultaten van deze experimenten vervolgens ook in andere wijken, zowel binnen als buiten de 40 geselecteerde, toe te passen.

5. Regeling voor knelpunten buiten de 40 wijken

In de overleggen met de Algemene commissie voor Wonen, Wijken en Integratie over de wijkaanpak is aandacht gevraagd voor de wijken met een cumulatie van leefbaarheidsproblemen, maar die niet in de 40-wijkenselectie vielen.

Voor de algemene wijkaanpak staan er in principe middelen ter beschikking in de bestaande fondsen als het gemeentefonds, het ISV, het GSB en de specifieke regelingen binnen de diverse departementen. En daarnaast kunnen gemeenten woonvisies opstellen en op basis daarvan prestatieafspraken sluiten met woningcorporaties, waarin de aanpak van wijken buiten de 40 geselecteerde probleemwijken opgepakt kan worden. Om deze algemene wijkaanpak te faciliteren, zal in samenwerking met kennisinstituten zorggedragen worden voor een goede kennisoverdracht naar de rest van Nederland van de kennis en ervaringen die opgedaan worden in 40-wijkaanpak.

In mijn brief van 24 april jl. aan de Voorzitter van de Tweede Kamer is daarnaast aangegeven ook voor een aantal wijken die niet behoren tot de geselecteerde 40 wijken een deel van de middelen en expertise te zullen reserveren. Het gaat dan om wijken waar sprake is van een cumulatie van verschillende leefbaarheidsproblemen en van een substantieel schaalniveau, maar die als gevolg van de gekozen selectieuitgangspunten niet in aanmerking kwamen voor de 40 wijkenselectie. De algemene leefbaarheidproblematiek moet in elk geval op onderdelen vergelijkbaar zijn met de gemiddelde problematiek in de 40 prioritaire wijken.

Indertijd is bij de selectie van de 40 prioritaire wijken aan gemeenten de mogelijkheid gegeven, wanneer zij dachten een wijk te hebben met een vergelijkbare leefbaarheidsproblematiek, zich te melden. Bij het nader bekijken van deze wijken vielen zij niet binnen de criteria die voor de 40-wijken waren gesteld, maar was er bij een aantal van die wijken wel sprake van een stevige leefbaarheidsproblematiek.

Daarom zal een knelpuntenpot worden ingericht, waaruit op ad hoc basis aan dergelijke wijken een extra bijdrage verstrekt kan worden, voor zover deze gemeenten niet in staat zijn om met gebruikmaking van de hen reeds ter beschikking staande middelen en rijksregelingen en samen met hun lokale partners de problematiek in die wijken zelf op te lossen. De mogelijkheid van een flexibele inzet staat hierbij voorop.

De daadwerkelijke vormgeving van deze zogeheten knelpuntenpot zal zijn beslag krijgen en geïmplementeerd worden in 2008. Dit vanwege het feit dat de eerste prioriteit ligt bij het aangaan van de charters met de 40 wijken en de implementatie hiervan.